

LUNDBECK, OLOF

Anteckningar, rörande Bohuslänska fiskerierna, i synnerhet sillfisket : af Ol. Lundbeck.

Norberg

1832

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Ekön.
Fiskel
(Br.)
o

ANTEKNINGAR,

rörande

Bohuslänska Fiskerierna,

i synnerhet

Sillfisket,

af

OL. LUNDBECK,

Capell-Predikant.

Göteborg,

tryckt hos SAM. NORBERG, 1852.

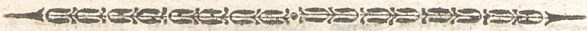

Kungl. biblioteket

0 0000 000030396

Erinran.

Anledningarne till samlandet och slutliga utgifvandet af dessa Antekningar, äro följande:

1) En af Kongl. Patr. Sällskapet för några år sedan uppgifven fråga: "Om Rikets Saltsjöfiskerier kunna anses bedrifne med den framgång, som tillbjudos af naturen och lokala tillfällen, m. m., eller i annat fall, huru de skulle kunna upphjelpas" hvilket allt hufvudsakligen tycktes ha afseende på Sillfisket. — Frågan lär hittills ej kunnat besvaras.

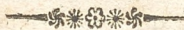
2) "Förnyad Underd. Berättelse om Fiskerierna i Bohus Lån af S. Nilsson, St:holm 1828" en skrift sådan som man kunde vänta af en man med Herr Professorns vidsträckta lärdom. Ingen må dock förundra sig, om en eller annan omständighet kunnat undfalla honom, såsom aflägset boende, då en sådan, för den som lefvat nästan hela sin tid på sjelfva den ifrågavarande skådeplatsen, kan vara bättre bekant.

3) För att emedlertid hos bättre sakkännare än vidare väcka uppmärksamheten, och derigenom,

nom, om möjligt vore, bereda någon lindring i det arma Skårgårds-folkets öde, ville Förf. allmångöra dessa Antekningar, i synnerhet som han ansåg ett sådant förfarande ändamålsenligare, än att med smådelser anfälla så högre som lägre Auktoriteter; men antingen han betraktade sina Antekningar såsom försök till svar på den förut nämnda frågan, eller såsom en efterskörd på ett fällt, der Prof. Nilsson framgått, syntes de äga lika litet värde: dock följer Förf. nu den uppmaning han varit lycklig erhålla af H. Herr Doctorn, Biskopen och Commendeuren af WINGÅRD, som haft godheten, genomöfna manuskriptet. — Skulle kånaren mot min skrift behaga göra anmärkingar, skedde mig dermed en heder.

Klädesholmen år 1831.

Författaren.

*Anteckningar rörande Bohuslänska Fiskerierna,
i synnerhet Sillfisket.*

A tt Bohuslänska Fiskerierna äro långt under både hvad de varit och ännu kunde vara, är något, som Fosterlands- och Mennisko-vänner länge beklagat. Säsom grund för detta påstående, i händelse det skulle betvifvas, behöfver man endast anföra de så högst olika fångster, som ske på nästan samma tider och ställen. Man tillskrifve ej denna olikhet en bättre eller sämre kännedom af yrkets bedrifvande! Om en Bonde, hvilken med lika god jord, som hans grannar, ändå erhåller en sämre afkastning ån desse, med skäl anses antingen försuulig, eller ock till den grad af sig kommen, att han ej för-
mär anskaffa nödig gårds-redskap eller annat, som för hans yrke är lika nödvändigt; galler detta ännu mer om fiskare, som alltid äro in-
delte uti Interessentskap, der icke blott en sam-

lad armstyrka, utan åfven erfarenhet och kånedom verka i förening. Det är således försumlighet eller fattigdom, som är orsak till fiskares olika fångster, alldenstund de alla hafva samma åker att plöja.

Onekligen finner man bland fiskare mången, som förtjenar förebråelse för försumlighet; men genom den nyssnämnda indelningen i Interessentskap, i hvilka en af de bättre är så kallad Förman, den de andre af en gammal vana visa en nästan oinskränkt lydriad i allt hvad som rörer sjelfva yrket, förorsakar försumligheten hos en eller annan mindre skada, ån man skulle förmoda. — Den allmänna fattigdomen är deremot, om icke det enda, åtminstone det svåraste hindret för fiskeriernas förkofran. Författaren till dessa blad vågar påstå, att ingen, som ej varit åsyna vittne till det djupa elände, hvori Bohusländska skårgårds allmogen sig befinner, kan derom göra sig ett riktigt begrepp. Första orsaken hårtill är att söka i Sillfiskets hastiga upphörande för ungefär 20 år sedan. Skårgårdsboerna voro då från
förra

förra tider vande vid så rika förtjenster, att sparsamhet ej behöfde komma i fråga. Vid förtjensternas upphörande förstodo de därför högst illa, att skicka sig efter omständigheterna, eller kommo de ej på den tankan, att sådant kunde vara nödvändigt, utan, i förhoppning på åter infallande lika lyckliga skördar, fördjupade de sig i skulder. Det var denna förlågenhet, som mången spekulant begagnade, hvilket väl hade den följd, att en och annan samlade stora rikdomar på de öfriges bekostnad, men det ökade också förvirringen bland mängden, samt sänkte den i det djup af elände, hvaruti den alltsedan suckat. — Anser man väl möjligt, att fiskaren i sådan belågenhet kan hålla fartyg och fiskredskap i behörigt skick? Och om han med ett gammalt, illa utrustadt fartyg, sjelf halfnaken och uthungrad, försedd med ett par marker bröd och en kagge vatten, löper till sjös, skall han då kunna uthårda kölden och påkommande stormar? Nej; utan i detta tillstånd är han lätt besegrad af de två grymme fienderna, kölden och hungern: han skynnar i land för att för tillfället rådda ett uselt

lif; och om också strax derpå tjenlig väderlek infaller, gör han ändå så stor förlust af tid, som fordras för hem- och åter-resan, — en förlust, som i afseende på yrkets natur är oberäknelig.

Dock nekas ej, att ju en och annan fiskare, ett och annat Interessentskap är i stånd att sköta, samt åfven sköter sitt yrke med behörig drift; och då detta sker visar erfarenheten, att fiskerierna förtjena uppmuntran. Vore de i allmänhet uppbragte till denna höjd, vore redan mycket vunnit; men om hela mängden komme att täfla med desse få, som nu behörigen sköta handteringen, är högst sannolikt, att den af en del skulle drifvas ännu längre, och hvar vet hvar gränsen vore satt för denna allmänna täflan? Denna tanke behöfver ej vidare utvecklas.

De fiskerigrenar, som på Bohuslänska Kusten för närvarande anses som de förnämste och hufvudsakligen skötas, äro 1) det så kallade Storfisket. Detta idkas dels med så
kalla-

kallade Skutor, dels med Båtar *). Början sker efter väderlekens beskaffenhet, någon gång i

A 5 Mars,

*) Skutorna äro Fartyg af 24 alnars köl, byggde på kravel och af egen konstruktion: Båtarne äro af 10 à 11 alnars köl, och i öfrigt af vanligt byggnadssätt. De förre fullborda sin resa på 10 à 14, de sednare på 6 à 7 dygn. Förr än resan anträdes, måste hvarje Fartyg förse sig med en tillräcklig mängd så kallade Skal eller Musslor, att brukas till agn eller bete. Fångsten sker med så kallade *Backor*. Backan är ett omkring 200 famnars snöre, utesfater hvilket äro, med 5 famnars mellanrum, fästade kfenare, 1 famns långa snören, försedde i andra ändan med en krok, och nära vid densamma ett flyte, för att lyfta det å kroken fästade agnet ur botten-gyttjan. På Skutau brukas vanligen 52, på Båten 18 sådana backor. Desse fästas tillsammans med ändarna till en *Länk*. I ena ändan af denna länk fästas en dragge, och tillika ett löst snöre af 150 à 200 famnar, försedt i andra ändan med en boy eller ett större flyte, att vaka ofvan på vattnet. — När nu Fartyget ankommit på fiskgrund, och är färdigt, att med lindrig fart segla, om ske kan, åt N. O. eller S. V. utkastas först förenämnde dragge, som genast med länkens ända går till botter, medan det större flytet, som med lösa snöret blifvet fästadt vid samma ända, blir ofvan på vattnet, och tjenar att igenfinna länkens första ända, då för motvind eller strömsättning, början med uppdragningen der måste företagas. Draggen fasthåller nu länkens ända, så att den under seglingen kan utspännas, och upptages således $\frac{2}{3}$ à 1 mil. Länkens sista ända fästas slutligen vid Fartygets ankare, som nu går i botten, sedan hela länken under seglingen sålunda blifvit utsträckt. Följande dagen uppdrages meranämnde länk, förses å nyo med agn samt

utsät-

Mars, men vanligen i April månad, och fortfar till Mattsmessan d. 21 Sept. eller till månadens slut. I början löpa de blott några mil till sjös, men under högsta sommaren gå Skutorna förbi Lindes Näs och Båtarna förbi Skagen. Fångsten, som består af Långa, Torsk, (Cabilou,) Råcka, Sey, Flundra samt Kålja med flera smärre fisksorter, bytes gemensamt vid hemkomsten utan afseende på hvilken redskap varit lyckligast. Vintertiden, eller den öfriga delen af året idkas förenämnde fiske på samma sätt, endast med den skillnad, att fiskarne denna tiden bruka smärre Fartyg; färre, och äfven sårre, måst för sommarfisket kasserade backor, såsom de nu äro mera utsatte för olyckshändelser; samt att de gå blott några mil från land och fara hem öfver natten. Man kallar det denna tiden småfisket, och en del fiskare i synnerhet de mera fattige sysselsätta sig dermed hela året igenom.

Metho-

utsättes; och fortfares sålunda hela tiden. — På mellanstunder brukas äfven smärre backor, hvarmed fångas kålja och annan småfisk. Härmed tillgår på samma sätt, utom det, att Sluppen begagnas vid deras utsättande, och att de blott stå 1 å 2 timmar i vattnet.

Methoden, som följes, är ganska gammal, och man skulle ha svårt för att öfvertyga fiskaren, att en annan vore bättre, i fall man kände en sådan. Någon tjenligare att använda i Kattegats och Nordsjöns beständiga strömdrag och betydliga djup lårer dock ännu ej vara bekant. Den brukas i Danemark fast mindre fullständig, så snart fråga är om att fiska på djupet. Och utom det, att Bohuslänske fiskare ofta efterfrågas från Danska orterna, blefvo för några år sedan flere sådane för Engelsk räkning förhyrde, för att i farvattnen omkring Staden Hammerfest fiska efter samma method, hvaraf synes, att den äfven utom riket åger förtroende. Och så vidt Förf. kunnat inhämta, äro äfven fiskarne sjelfve rätt skicklige i sin konst: Vore de endast i tillfälle, att bättre underhålla fartyg och fiskredskap, skulle de visserligen drifva den ännu längre, äfvensom mången förbättring så i det ena som andra då vore att hoppas.

Det enda, som härvid synes behöfva rättelse, är, hvad också Prof. Nilsson anmärkt,
att

att Fisket på grundare vatten borde, så mycket möjligt vore, inskränkas. Det är der som fisken leker; det är der som ynglet uppehåller sig, och alla fiskare känna, att ju längre de gå ut på djupet dess större blir vanligen den fisk, de fånga. Man finner också vid första påseendet en betydlig skillnad i detta afseende, så att de små och dåliga båtarnes fisk är minst; de bättre båtarnes större, och skutornas störst. Man finner utan svårighet dels huru förderligt ett sådant förfarande är, och dels att det är fattigdomen som vållar detsamma.

2) Hummerfisket synes hårnäst förtjena uppmärksamhet. För några få år sedan var detta nästan försummadt eller åtminstone till ganska obetydlig del idkadt: nu deremot är det uppdrifvet till betydlig höjd och kan drifvas ännu längre. Orsaken till denna lyckliga förändring är den förmånliga afsättning fiskare funnit för denna vara, sedan Engelsmännen börjat upphandling deraf vid våra Kuster. Denna fiskerigren har många förmåner, dem de öfrige sakna. Obetydligt kostsam är redskapen;

obe-

obetydligt kraftfordrande är arbetet, så att of-
ta fruntimmer dermed sysselsätta sig; samt upp-
tager dessutom ej mera tid, än att småfisket,
som ej långesedan utgjort större delen af de nu-
varande hummerfiskares enda näring, kan skö-
tas nästan lika obehindradt. — Skada blott,
att detta eljest så lyckliga fiske blott en ringa
del af året kan idkas med förmån; men sådant
beror af natur-hinder, som ej kunna afhjelpas.
Redan i Maji och Juni månader är hummern
så besvärad af värman, att den till stor del
utdör under transporterne. Med mindre fördel
skulle han således kunna transporteras den än-
nu varmare årstiden. Vid Larsmessotiden, då
han ombyter skal, är han liksom sjuklig, och
vill då, som fiskaren säger, icke krypa. E-
medlertid har man redan lärt, att så vålfång-
sten, som äfven transporterne äro lika verkställ-
bare de 3 sista, som de 3 första månaderna af
året, det man i början ej trodde, hvarföre ock-
så denna sistnämnda tiden dertill då användes.
Finge denna näringsgren påräkna det skydd,
som alla nya Spekulationer vanligen tarfva,
vore det all förhoppning, att resultaten skul-

le bli lyckliga. Förf. har skaffat sig skåligen säkra underrättelser om, huru stor inkomst riket årligen kunde räkna af denna nya hjälpkälla, och funnit, att den i ett och allt kan minst antagas till 50 à 60,000 R:dr R:g:s; i sanning en vacker början.

Här gäller dock samma anmärkning, som redan blifvit gjord vid Art. om Storfisket, neml. att ynglet oförsynt uppfiskas, så vidt man möjligen åtkommer det, hvadan detta så förmånliga fiske snart skall betydligt försämras, om icke alldeles upphöra. En hummer måste väl hålla ett visst mått (8 Engelska, ungefär 8½ Svenska tum) om den skall antagas som gill; men äfven de smärre emottagas då 2 lemnas för 1, och hvem ser ej, att detta år ännu förderfligare! Fiskare sjelfva inse och erkänna detta, men ingen gör början med ett klokare förfarande. Följden har på dessa få år redan blifvit, att knappast en trettiondedel af den hummer, som nu fångas, har hunnit sin fulla storlek, hvilket Förf. så mycket närmare känner, som han någon gång sett 30 à 40,000 stycken
hum-

hummer på en dag inlastas. Af största nödvändighet påkalladt synes således ett förbud, som stadgade, "att ingen hummer under det nyssnämnda måttet finge hemföras eller till salu utbjudas." Ett sådant förbud skulle så mycket säkrare motsvara sitt ändamål, som å ena sidan fiskaren redan inser dess nödvändighet, och sällan eller aldrig, i synnerhet under närvarande förhållanden, nyttjar hummer för eget bord; samt å den andra, hummern icke, som andra fisksorter, dödas eller betydligen skadas derigenom att den fångas, utan är alltid lefvande, frisk och oskadd då den med kupan uppdrages, och kunde således med bästa förhoppning ställas på tillvext i sitt förra element.

Utom de nu nämnde fisksorterna fångas äfven en mängd andra, men likväl ingen till den myckenhet, att någon af de förut nämnde bör åsidosättas. Det fordras också nästan ett särskildt slags redskap för hvarje fisksort, hvilket endast de förmögnare kunna underhålla. Då detta låter sig göra hafva de deraf så mycket större förmån, som de då äro i tillfälle att
angri.

angripa hvilken fisksort, som tillåfventyrs visar sig ymnigast. — Här må dock nämnas:

Makril fångas en liten tid under sommaren (förmånligast kort före och efter Solståndet) men dermed är förhållandet ganska kinkigt. Stundom lyckas väl denna fångst långt öfver förmodan, men oftare gåckas den såkraste konst och ihärdigaste möda, hvarföre den nästan anses som ett lycksokeri. Dock som fångsten skall verkställas under oafbruten segling, göras af Storfiskare under deras sjöresor beständiga försök, äfvensom ståndspersoner och andra för sitt nöje dermed sysselsätta sig, så att den ej kan sågas vara försummad.

Ostron upptagas äfven vissa årstider; men som desse ej äro att anse för annat än en lækkerhet, och afsättning deraf till utlänningen ännu ej lärer komma i fråga; är svårt att säga om denna fiskerigren kan anses vara af allmän nytta. De finnas, i synnerhet i Södra Skårgården, ganska sparsamt, äro svåra att konservera, och fångsten utgör dessutom ett högst besvärligt och
helsan

helsan påkostande arbete, hvarföre samma fiske icke synes vara det tjenligaste att uppmuntra.

Då det sålunda är klart, att Bohuslänska fiskerierna äro i långt sämre tillstånd än de kunde vara, och att, om icke enda, dock förnämsta orsaken dertill är den allmänna fattigdomen, och en densamma vanligen åtföljande häglöshet, torde här tillåtas att, utom hvad som redan är nämndt, föreslå ett eller annat medel till deras upphjelpande.

Bästa sättet, att uppmuntra en näringsgren lär vara, att besörja om en rask afsättning af dess produkter, samt hågna den med goda författningar. I förra fallet har Boh. fiskaren intet att klaga. Innevänarne så väl i Städerna som på Landet köpa med begärlighet de produkter Skårgården har att aflåta: desse hållas dessutom i skäligen höga priser genom de utefter hela Kusten boende Fisksaltares tåflan. Men deremot skulle i lagstifningsväg en eller annan åtgärd, den Förf. snart vill nämna, både vara af behovet påkallad och medföra stor nyt-

ta för Fiskaren. — För att anskaffa de till agn under sjöresorna nödige musslor eller skal, (se Noten vid Art. om Storfisket) åtgår vanligen 1 à 2 dagar, eller omkring en femtedel af den tid, som fordras för en ordentlig sjöresa; och utom den absoluta skada, denna tidsutdrägt måste tillskynda handteringen, är den äfven i det afseendet, att sjöresorna bero af vinden, af o-beräkneliga följder. På de ställen, der det är tillåtligt, att upptaga dylika musslor, åro de, sedan storfisket i sednare tider blifvit mera allmänt, så medtagne, att tillräcklig mängd ej på kortare tid kan samlas; och emedan de ej heller hinna bli fullvuxne, måste så mycket större antal upptagas, hvilket åter i annat afseende är förderfligt. — Redan år 1816 var behövet allmänt, hvarföre innevånarne från åtta Fisklägen ingingo till Kongl. Maj:t med underd. ansökning "att få uppfiska så kallade musslor och småfisk ej allena på Kronogrund, utan på alla grunder, som ligga i och omkring hafsbandet" men den blef ej beviljad på andra villkor, än "Kongl. Fiskeri-Stadgan af år 1766, jemförd med Kongl. Reglementet för Nordsjö-fiskerierna

rierna af år 1774 i allmänhet medgifva." —
Förf. vågar dock tro, att utan att någon i sin
rätt förnärmades, skulle fiskerierna, och derige-
nom äfven det hela, betydligen vinna om en så-
dan förmån blefve fiskaren förunnad. Skålen
dertill åro, att då nämnde musslor, så vidt
man ännu känner, ej kunna för annat ändamål
användas, men åro för det ifrågavarande högst
nödvändige, borde de, heldre än att utan nyt-
ta tillväxa och utdö, vara tillgänglige för fiska-
ren, som ensam af dem kan göra en så nyt-
tig användning.

Föga gynnande för våra fiskerier lår ock-
så vara, att en mängd Skårgårdsboer, som det
berättas, upphandla fisk på Jutska Stränderna,
den de sedan försälja i Svenska hamnar och
Städer. Att många tusende Riksdaler sålunda
onödigtvis årligen utgå, samt att förfarandet
utgör en god skola för lurendrejaren, låra få
betvifla; men så väl de moraliska, som ekono-
miska följderna deraf, äfvensom om ej ett för-
bud eller annan tjenlig åtgärd häremot, vore af
nöden, må sakkännare öfvervåga.

Men fattigdomen, som alltfrån Sillfiskets upphörande varit i ständigt tilltagande, har under sist förflutna vinter, i anseende till dess långvarighet och föregående årets missvext, bragt våra fiskare till ett sådant ytterligare djup af elände, att de, i synnerhet i vissa trakter, efter allt menskligt utseende aldrig mer skola komma sig före, så framt de ej understödjas af yttre hjälpmedel. De förtjena dock så mycket mer deltagande, som deras elände för det måsta beror af omständigheter, som af dem själva ej kunnat förekommas, och de dessutom fördraga detsamma med förvånande tålmod. Under den vilda hungersnöd, som mångastådes hemsökt Skårgården, har man dock icke för sport en enda excess, hvilket i våra dagar kan vara nog anmärkningsvärdt. Medgifvas lår det åfven, att människor, som kommit så långt i uselhet, att de skåligen kunna anse allt bemödande, att genom egna krafter någonsin kunna repa sig, som alldeles fåfångt, skola föga vinlägga sig om arbetsamhet, nykterhet, sparsamhet och dylika dygder, som under andra förhållanden låtta att iakttaga, för den som förlorat

lorat sjelfva hoppet om räddning, åro rent af motbjudande; och att man således icke har någon förbättring, utan en fortgående försämring att påräkna. Huru tillräcklige hjälpmedel skulle kunna anskaffas, tilltror sig ej Förf. att ens föreslå; dock vill han bifoga följande, på sann erfarenhet grundade Förtekning, af hvilken man ungefär finner huru stort förslag en fiskare behöfver för att anses kunna försörja sig. De som åga så mycket hafva under vanliga förhållanden en skålig bergning, men de som åga mindre sakna den i samma mån, och de så kallade Half-lottsmännen d. å. de som för bristande redskap endast erhålla half andel af förtjensterne, sakna alltid det nödvändiga så snart vattnet tillfryser eller andra hinder förorsaka uppehåll i näringen. Båtar åro tagne som grund för beräkningen, emedan då desse med tillbehör endast kosta omkring 400 R:dr R:g:s, Skutorna kosta omkring 5000 R:dr samma mynt, och synas under närvarande förhållanden ej vara att rekommendera. — N.B. Förtekningen tål flera modifikationer, men torde dock i hufvudsaken kunna anses tillförlitlig.

Förteckning öfver en Bohuslänsk Fiskares
nödvändiga Redskap, utförd i penningevärde
efter närvarande priser:

En sjettedel af en så kallad Storfiskbåt med tillbehör	66: 32.
En sjettedel af en Småfiskbåt med d:o	16: 32.
En tredjedel af en så kallad Hvåssing (mindre båt)	10. —
Tio st. Hummerkupor med tillbehör	10. —
Redskap för tillfälligt fiske (utom Sillnot)	12. —
Summa R:g:s R:dr	115: 16.

Man finner häraf å ena sidan, att en fi-
skare verkligen ej behöfver stort kapital innan
han kan försörja sig; men å andra sidan fin-
ner man lika lätt huru snart en sådan år bragt
i trångmål af hvarjehanda ofördelaktiga tillfäl-
ligheter. I synnerhet gäller detta om han, som
stundom lår vara förhållandet bland Neptuni
barn, endast lefver för dagen och litet eller
intet bekymrar sig om det tillkommande. Det
år derföre alla uppoffringar, alla öfriga mått
och steg skola blifva alldeles fruktlösa, så vida
man

man ej vidtager tjenliga och ändamålsenliga medel till fylleriets hämmande. Det skulle visserligen ej vara svårt att visa huru våra fiskare, stundom kâmpande på lif och död med ett par vilda elementer, stundom af långvariga hinder uppehållne i sina trångbodda, otrefliga samhällen; korrumperade af den sâmre handels anda, som ofta ingår i deras uppfostran; genom umgângen med slöddret af flere nationer, och — får man såga det? — genom sin djupa fattigdom; genom sin sâmre police och brist på bättre folks exempel m. m., ej kunna vara annat än hvad de äro, i synnerhet då det är så tillstållt, att man kan supâ sig full för hälften mindre än man kan åta sig mått, och på mångfalldigt flere ställen det förra än det sednare. Men då så många förträffliga röster för-gåfves höjt sig mot detta förderf, vill Förf. ej med sina oöfvade deklamationer uttrötta någon. Nog "tâcker man vål en gång brunnen," men måhända ej förrän "barnet är dränkt." — Botemedlet emot detta onda (som visst icke endast hemsöker Skårgården) har emedlertid långt varit bekant. Det består ej i strånga Fylleri-

förbud; troligtvis ej heller i Nykterhets Föreningar, som förbinda sig att drifva måttligheten ända ned till 8 à 9 supar dagligen *); utan som vi alla veta, helt simpelt deri, att man gjorde ett rus 4, 5, 6 eller fler gånger dyrare än en måltid; och hvilket vore väl lättare att verkställa, i synnerhet om vederbörande behagade "tänka något för sina medmänniskor, icke allt för sina grisar och oxar."

3) *Sillfisket*. Vid detta ämnes behandling har Förf. i synnerhet ansträngt sin yttersta förmåga för att finna rätta förhållandet; men om han också tror sig ha kommit sanningen nära, finner han dock rätt väl, att de upplysningar han har att meddela, skola för Fosterlands-vännerna blifva föga angenäma. Också äro meningarne i detta ämne så förvirrade, så hvarannan rakt motsägende, att det synes nästan omöjligt kunna förena dem. Långe har den tankan varit gällande, att sillen esomoftast, äfven under de 20 sistförflutna åren, besökt Bohuslänska Skåren, men att det alltid fattats

*) Se Tidningsbladet Nya Argus för 1854.

fattats redskap, arbetare och förlager, för att fånga henne; och ännu år 1827 såg man flera Tidningsblad vara såkert underrättade, att sillen just då besökte samma farvatten. Om åtminstone detta sednare rykte härledde sig från en trakt i Bohus Län, der man utan svårighet kunnat finna dess grundlöshet, må syftningen med utspridandet bli ett ämne för gissningen. Nu deremot tycks en annan mening vilja göra sig gällande, nemligen, att orsaken till Sillfiskets upphörande är, att Sillen blifvit *utfiskad*. Af denna tanka är till och med Prof. Nilsson i sin nämnda skrift; men om orsaken varit denna, skulle Sillen nödvändigt aftagit *smänningom till mängd och storlek*: dock visar erfarenheten just raka motsatsen, nemligen att hon var lika mångtalig de sista åren som i början; och ingen vet omtala, att hon någonsin minskats till storlek. Antager man förenämnde orsak, ledes man ock derigenom att antaga, det Sillen skulle blifvit så totalt medtagen, att ingen enda sedermera skulle varit synlig, hvilket alltförmycket stöter sunda omdömet, då man betänker de gräsliga skaror, hvaraf våra

farvatten uppfylldes. Trovärdige fiskare försäkra ännu, att t. ex. det ymnigaste fiske något visst är ej visade ringaste minskning i Sillstimmarne, utan att dessa syntes likaså talrika då de gingo bort, som då de ankommo. Nej; orsaken till Sillfiskets upphörande är den, märkom det väl! *att Sillen ombyter ort; att hennes besök vid våra stränder är periodiskt.* Hvad som vållar, att hon bortgår, om det är ökad buller vid stränderna, om botten af någon orsak inficieras; om hon afbetat de födämnen hon behöfver, eller om bortgåendet kanske sker af en inre natur-drift, derom skall Förf. långre ned säga sina tankar. — Den meningen, att en viss hufvudstam för Sillen någorstådes i hafvet finnes, hvarifrån, då hon derstådes blifvit alltför talrik, vissa skaror tidtals utvandra och söka andra trakter, synes icke just så förkastlig. Vi hafva ett sådant exempel af bien och deras svärmningar. De varieteter af Sill som finnas här och der, vederlägga ej denna mening. De lära ej vara annat än affödan af vissa individer, som under Sillens vandringar kommit att kvarstanna i någon viss trakt, och derstådes genom

genom lokala inflytanden blifvet så olik sjelfva urstammen, — någon ting i djurverlden icke ovanligt. Efter dessa förberedelser vill Förf. framställa följande allmänna sattsar, samt söka styrka dem med nöjaktiga skäl och bevis:

A) *Den vanliga Bohuslänska Sillen har ej varit inne sedan år 1809.* Man har visserligen efter denna tid fångat några korgar eller tunnor större Sill; men det har varit så kallad gråssill, eller sådan, som fastån i ringa mängd finnes vid Skånska och Jutska stränderna, och hvilken till *färg, form, storlek* och *smak* betydligt skiljer sig från den förstnämnda och utgör otvifvelaktigt en af de nyssnämnde varieteterna, i synnerhet som hon fanns i Bohuslänska farvattnen äfven under det egentliga Sillfisket och var känd från den öfriga. Det är lika såkert denna Sill, som alstrar den vid Bohuslänska stränderna befintliga småsillen; ty vore denna sednare yngel af den gamla Bohuslänska, så är svårt att begripa, hvarföre ej en enda på mer än 20 år hunnit samma storlek som denna, och likhet med henne i öfrigt.

rigt *). Nyssnämnde är var väl den gamla Sillen inne, men hon hade då redan ändrat sin vanliga gång, så att hon ej inkom förr än i Januarii månad, ehuru vanligen plågat visa sig 2 å 3 månader förr. Hon var äfven, som fiskare berätta, liksom förvirrad, och utgjordes af åtskilda hopar, som märktes här och der. Hafvet var nu inom skären redan tillfrusit, men emedan Sillnotar och arbetare m. m. ännu voro i sitt fulla skick, gjordes af en del notlag försök, att fiska med not under isen. Det lyckades förträffligt fast med aldeles otrolig möda, hvarföre femton af de driftigaste bland desse fiskare belöntes med medaljen: *illis, quorum*

*) Prof. Nilsson berättar, att Bohuslänska Fiskare ej tro att småsillen ynglas eller "tillkommer af sillrom, utan att samma småsill (Sillmyr) *Striftas*, det vill säga: skapas eller alstras af sig sjelf i hafsvattnet." — Anses detta som ett gemensamt omdöme öfver Skärgårdsfolket i allmänhet, så är det aldeles ogrundadt, och långt under deras grad af upplysning: finnes det återigen någon så enfaldig individu, så är det obegripligt, att just den fört ordet vid Herr Professorns undersökningar. — Det vissa häri torde vara, att Herr Prof. råkat ut för ett lustigt hufvud, som velat roa sig på hans bekostnad. Skärgårdsfolket sakna förmåga att inse nyttan af lärda undersökningar, hvarföre en sådan frihet icke förekommer en och hvar, som samvetssak.

rum meruere labores. Dessas exempel skulle visserligen gjort god verkan, men en ovanligt stark vinter, hungersnöd, farsot och enorm dödlighet i Skårgården verkade i förening, att fisket detta år långt ifrån blef allmänt, men kan deremot sågas med detsamma ha upphört.

Man bör för ingen del tro, att Sillen sedermera varit inne och ej blifvit fångad. Det är denna tro, som gifvit anledning till de underliga projekter, belönings utsättande m. m., hvarmed man trott sig åter kunna sätta Sillfisket i gång. Syftningen med allt detta har visst i många fall varit god; men huru fiska Sill der hon ej finnes? Försök om att rätta denna irring. Härvid bör observeras, att hvarje år ha Sillfisknings försök blifvit anställda efter *samma method, med samma slags redskap, på samma fiskgrunder och länge af samma personer som under Sillfisktiden, eller före år 1809.* Dessa försök, som icke endast blifvit anställda i undersökningsväg, hafva varit så mycket träguare, som man med detsamma fångat småsill och så kallad Skarpsill, (denna sednare en,
ätmin-

åtminstone för ögat och smaken, annan och bättre sort än den förra) och jemte det denna fångst således stundom skäligen lönar mödan, förvisar den oss tillika, att den stora Sillen ej är inne; äfvensom den utgör den såkraste undersökning derom, som möjligen lår kunna företagas.

Men Bohuslänske Fiskaren har ytterligare ett osvikligt kännetecken för Sillens ankomst. Han vet af en uråldrig erfarenhet, att Långan och Torsken sluka Sillen som ett begärligt näringsämne. Och då visst ieke i manna minne någon half vecka gått förbi, utan att, så vida vattnet varit praktikabelt, många sådana fiskar på denna Kust blifvit fångade, och deras magar, som alltid användas till födämne, således öppnade; är det af allt detta klart, att Sillen ej närmat, eller ens kunnat närma sig till våra Kuster, utan att varseblifvas.

B) Hvarföre öfvergaf Sillen våra Kuster?
En ganska svår fråga att besvara. Bestämmt lår man kunna antaga, att Sillen ombyter ort, men detta upplyser icke fullt orsaken till hennes

nes uppbrott. Bland Fiskare och Strandfolk i Bohus Län, är man skäligen allmänt af den tankan, att sådant skedde förmedelst det så kallade Sillgrumsets (qvarlevornas efter trankokningen) utstörtande i hafvet eller mindre vålförsedda dammar. Man vet t. ex. att år 1787 kokades mer än 44,000 fat tran, hvartill ätgick vid pass 1066,000 tunnor Sill*), och det är ej otroligt, att dessa ofantliga massor, under animaliska förruttelsen lika så vål kunde göra Sillens element för henne obehagligt, som de gjorde atmosfären nästan outhärdlig för människan, och äfven för en del djur. Denna tanka vinner än mera trovärdighet, då man besinnar, att Sillen i början fångades mer än 3 mil inom de yttre skåren, men att hon flyttade sig utåt allt eftersom trankokerierna anlades, och fångades aldrasist å stränderna vid Marstrandsfjorden, det vill säga så godt som i öppna hafvet.

I förening härmed framställer sig äfven en annan omständighet, som kan förmodas ha
bi-

*) Berättelse om Sillfisket, Götheborg 1822.

bidragit till Sillens aflägsnande, men hvilken Förf. ej funnit vara af någon observerad. Det var ej ovanligt att i ett enda drågte fånga omkring 2000 tunnor Sill. En sådan massa kunde dock med redskapens och manskapets styrka dragas till land och bergas. Men då Sillstimman var mer än vanligt tät, eller tilläventyrs fel begingos vid kastningen, så att en alltför stor massa kom att omslutas, hände många gånger, att då den redan tjocka Sillstimman blifvit genom Notens sammandragning ännu mera hopträngd, dog Sillen, sönk och drog noten med sig ned på djupet, då, oaktadt sådant var strängt förbudit, inskärning gjordes i Notens midt eller vrängdes den, då hela massan blef liggande på stället att förruttna.

Man lär ej känna bestämdt om hafsvattnet kan impregneras: äfvenså kunde man invända, att om också dylik oförsiktighet begicks på ett och annat ställe, betydde det ej mycket mot hela Kusten. — Den förra anmärkningen får Förf. lemna obesvarad, dock är han säker, att Sillen nödvändigt skulle sky ett ställe, hvar-

est fanns en sådan mängd kadavrer af dess eget slågte; men hvad den sednare vidkommer bör man märka att det endast är på några få ställen der lokalen tillåter att fiska med Not, och att om Sillen genom dylika förruttnande massor afhålles från några eller flera af dessa ställen, blir hon derigenom utan nytta stående på djupet, eller måste hon, som det synes, öfvergifva sjelfva trakten, då hon ej kan närma sig till stränderna, dem hon tydligen söker.

Men ehuru man således kan ha fulla skäl till den förmodan, att förenämnde orsaker bidrogo att aflågsna Sillen från Stränderna, är det likväl såkert, att sådant icke numera afhåller henne. Sillgrumset är, tillika med sjelfva bottengytjan under och omkring detsamma, upp-muddradt och (till gödningsämne) bortfördt, så att, så vidt man får förlita sig endast på sina friska sinnen, finnes ej den ringaste kvarlefva. De på sådana ställen vexande ostron, musslor och dylikt, tyckas också bevisa, att bottnen redan hunnit fullkomligt tillfriskna. Och hvad de utstörtade Sillmassorna vidkommer, är det

högst sannolikt, att de efter så många år, under håftiga stormar, flöden och beständiga strömdrag blifvit så bortsköljde, att de numera ej förorsaka skada: likväl bör sådant för en annan gång förekommas, som längre ned skall visas.

Men Sillen aflägsnade sig äfven från sådana ställen, hvarest endast funnos Salterier, och boningshus, hvarföre man icke bör förkasta deras mening, som påstå, att det ökade bullret vid stränderna bidrog att bortskräma henne. Sillförädlingsverken voro antingen anlaggade utöfver sjelfva hafvet eller strax invid det samma. Personalen derstädes räknades i hundra detal. Man finner lätt, att så väl härigenom, som ock af fiskare, upphandlare och andra tillströmmande folkmångder, äfvensom från de på sådana ställen varande Tunnbindare- och andre verkstäder skulle förorsakas ett betydligt, nästan oafbrutit buller. — Att Sillen drog alltmer utåt hafsbandet, eftersom Skårgården bebyggdes, är allmänt känt. Man nedref och flyttade Sillförädlingsverken längre utåt, för att, som man trodde, vara Sillen närmare; men
man

man hade ej förr bebyggt ett ställe än Sillen drog sig derifrån. På slutet var hela Skårgården, i synnerhet vid de större inloppen, så jemnt bebyggd, att bullret rått väl räckte från det ena stället till det andra, hvarigenom man således, ehuru ovetande, dragit en förpostkedja utmed hela Kusten, och man kom ej förr än långt efteråt på den naturliga tankan, att sådant hindrade Sillen inlöpa på de ålskade grunderna. — Och att hon slutligen aldeles uteblef, förklarar man, som det synes, ganska nöjaktigt genom det myckna skjutandet i Kattegat under krigsoroligheterna år 1808 och följande åren. Detta, säger man, hindrade Sillen inlöpa i Kattegat, hvarföre hon tågade utmed Jutland, och stötte i betydliga massor upp i Elben och andra närbelägne strömmar, der hon en tid nästan kunde uppösas med korgar, ehuru hon, måhända för samma orsaker, äfven snart öfvergaf dessa trakter.

Förf. har alltifrån sin barndom haft tillfälle samtala med en gubbe, som född i Bohuslänska Skårgården 1729, med nästan ungdomliga

kropp- och själs förmågheter derstädes fyllde sitt gode år. Dennes far, som tjent under Carl XII, hade ofta berättat för sonen, "att i hans ungdom hade Sillen varit lika så talrik i Boh. farvattnen, som senare tider veta att om-tala, ehuru hon då icke fångades med Not, utan med så kallade garn, hvadan fångsterna måste blifva ringare. Men då han efter Kongens död hemkommit från kriget och åter ville fortsätta Sillfisket, var Sillen alldeles försvunnen*)." — Hundradetals äldre fiskare och strandkarlar afgifva berättelser, som i flera eller färre delar bestyrka den här anförda, nemligen, att det fordom funnits ett Sillfiske, som upphörde ungefär vid nyssnämde tidpunkt. — Skall man nu antaga, att Sillen blifvit "utfiskad" under Carl XII:s krig och med den mindre fullständiga redskap, som då brukades, eller manne ej något annat kunnat vålla åtminstone hennes då skedda försvinnande? Man erinre sig Thordensköldska härjningarne å rikets vestra Kust, och huru hans kanoner likom på en gång dundrade på hvarje punkt mel-

*) Vid pass 50 år derefter visade hon sig å nyo.

mellan Fredrikshall och Köpenhamn! Kunde ej just detta förorsaka Sillens aflågsnande?

Då man betraktar Sillens tunna skinn, lösa kött och klena benbyggnad, tycks allt antyda, att hon skall vara af en särdeles retlighet. Af Naturlåran är bekant att vattnet är *god ledare* för ljudet, hvadan det också ganska starkt skall afficiera Sillens organer, då det på dem verkar. Håruti behöfver man dock ej gå till våga gissningsvis. Det var under Sillfisktiden ett vanligt sätt, att nattetid förvissa sig om Sillens närvaro, i synnerhet då man för tillfället ej var sinnad anställa notdrågt, att man med en kaffe eller dylikt någorlunda starkt anslog sidan af båten: var Sillen i närheten så gjorde hela massan i samma ögonblick en svajande vändning, hvilken i anseende till Lysämnet i vattnet tydligen kunde märkas och liknade ett starkt Norrsken *). Och hvad förunderligt finnes väl håri? Visa ej både fåglar och djur i vilda till-

C 3

stån-

*) Förf. har ofta roat sig med detta experiment då så kallad småsill funnits i hans väg, och funnit förhållandet, fastän i smått, fullkomligt lika.

det samma rådsla både för buller och allt annat ovanligt, som hastigt afficierar deras sinnen? — Flera bevis kunde tilläggas, men det torde vara tillräckligt styrkt, att bullret i Skårgården mer än något annat bidrog, att aflägsna Sillen från de grundare ställen, dem hon vanligen besökte, och att det ännu starkare bullret — kanonaden i Kattegat år 1808 och följande åren — dref henne från sjelfva de till vår skårgård stötande större farvatten.

C) *Hvad bör man då göra för Sillfisket?*
Att Sillen under särskildta tider besökt, ofvergifvit och åter besökt våra stränder är tillräckligt bekant: att den någon gång framdeles skall besöka dem är lika säkert; men att kunna bestämma denna tidpunkt lår så mycket mindre låta sig göra, som man saknar upplysningar om hvad som i förra tider kunnat förorsaka dess bortgång, äfvensom om omständigheterna före och vid dess återkomst. Man berättar dock som säkert från Norrige, att hon årligen drar sig alltmer åt öster; och hinner hon förbi Nåset in i Kattegat medan ännu många af våra gamla

gamla Sillfiskare lefva, så kunde man snart nog ha Sillfiske. Emedlertid, ehuru man för ett ändamål, det ingen lärer fränkänna rangen af en national-sak, visserligen bör göra hvad man kan, vore det dock oklokt, att, som spekulanten stundom yrkat, i förvåg anlägga så kostsamma inrättningar, som Trankokerier, Salterier o. d. med deras dyra inventarier. — Att af allmänna medel utreda en eller annan Sillnot, vore, enligt hvad förr är nämndt, kanhända ej onyttigt; men man ser af förhållandet med den Sillnot, som på detta sätt tillkommit i Skårgården, att hufvudändamålet ändå ej vunnits. Tiden till dylika uppoffringar är kanske ej heller inne, så länge enskilte finna sin uträkning vid att underhålla dylika Notar. Men hvad Förf. anser böra för detta ändamål i allmän väg tillgöras, vore, att af allmänna medel en ansenlig summa afsattes och sålunda anordnades, att lån af densamma på de måst förmånliga vilkor genast kunde lemnas åt den eller dem, som vid infallande Sillfiske vore sinnad anlägga Not, Förrådningverk, eller annat, hvarigenom Sillfisket kunde anses blifva befräm-

främjadt, Att för öfrigt gå i detalj huru härmed borde förhållas, tilltror sig Förf. icke, men hufvudidén ville han på det högsta rekommendera.

Så snart tecken till Sillfiske visa sig, anser Förf. att utom andra stadganden, dem tid och omständigheter kunna antyda, dessa följande genast böra göras gällande:

a) Sillgrumsets och annat afskrådes utstörtande i hafvet eller illa försedde dammar, bör strängligen förbjudas. Öfver detta ämne har Förf. redan utvecklat sina tankar; och så länge man ej kan bevisa att Sillen är ett slags sjösvin, som eftersöker och ålskar orenlighet, har man ej svårt, att inse vigten af detta så ofta upprepade försigtighets mått. Mycken stränghet lår dock ej härvid bli behöflig, alldenstund man redan känner grumsets förträfflighet som gödningsämne.

b) Långt svårare blir att förekomma döda Sillmassors utstörtande vid misslyckade fångster,

ster, som förr är nämndt. De rikaste fångster
ske gerna nattetid, och på aflågsna, ensliga stäl-
len, der det vore omöjligt, att underhålla pu-
blik uppsigt. — Det nu indragna Intendents-
Embetet öfver Fiskerierna synes icke blott vid
infallande Sillfiske böra åter tillsättas, utan För-
mannen vid hvarje Notlag åläggas ansvarsskyl-
dighet för förefallande oordentligheter, samt til-
lika beklådas med en för ändamålet lämplig
myndighet m. m., som omständigheterna kun-
na fordra.

c) Om allt starkare bulier är bevisadt va-
ra menligt för Sillfisket, kan allt slags skjutan-
de således sättas i första rummet. Förf. kän-
ner ej, att Kongl. Förbudet håremot af d. 10
Febr. 1756 är annorlunda upphäfvat, än att
Öfver-Commendants-Embetet för Försvarsver-
ken å Rikets Vestra Kust för några år sedan
gifvit befallning till Commendanterna å Fäst-
ningarne, att "då fångar rymma, gifva några
"starkare skott, på det den kringboende All-
"mogen må på denna signal genast kunna an-
"ställa efterspaningar, m. m." Befallningen ha-

de visserligen sin goda grund och låt för närvarande ej heller vara skadlig; men om tecken till Sillfiske visa sig, bör nyssnämnde Kongl. Förbud i all sin strånghet upplifvas, äfvensom man i öfrigt bör söka förekomma allt starkare buller i Skårgården.

Den som för 25 år sedan såg Bohuslänska Skårgården och nu åter få se densamma, skall knappast kunna afhålla sig från tårar. Den erbjöd då en präktig anblick. Ursjelfva hafvet stego kostsamma murar och pälverk, hvarpå hvilade vidsträckta Salterier och Tran-kokerier: längre från stranden såg man rika Magaziner och driftiga Verkstäder: öfverst präktiga karakters byggningar, samt tusentals fiskarstugor och arbetares boningar. Man såg stränderna vimla af människor och hafvet fladdra af segel: man såg hvarje natt utefter hela Kusten den präktigaste illumination, som från fönstren och de på bryggorna blossande lamphusen mångdubblades mot de rullande vågorna. Allt var lif och rörelse, och förtjensterne räknades i Tunnor Gull. — Nu ser man af all denna

denna hårlighet intet mer än blotta ruinerna: endast här och der finner man en lutande kaja, som i likhet med en förfallen grafvård, väcker en sorglig känsla äfven hos den fremmande åskådaren. — Mätte snart dessa af tusende begrättna och efterlängtade tider återkomma, — tider, lyckliga så väl för den enskilde, som för hela det kära Fäderneslandet!

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

www.books2ebooks.eu